

TELKA NENÍ K VYHOZENÍ

O důležitosti třídění odpadu v současnosti snad nikdo nepochybuje. Nakonec Češi jsou druzí největší třídiči odpadu v EU! Třídí se běžně plasty, papír, sklo... Ale o tom, že lze třídit i elektroodpad, se ví méně. Přitom je to stejně důležité. I toto pomáhá zachránit planetu.

text: **David Lancz** / foto: **Depositphotos.com, archiv Tamary Hubkové a archiv**

Životní cyklus každého elektrovyrobku zdaleka nemusí končit jen jeho dosloužením a zahozením. Časy, kdy se na skládkách – a nejen nelegálních, ale i oficiálně posvěcených – povalovaly velké elektrické spotřebiče jako ledničky, pračky či televize, jsou pryč. Naštěstí! Jejich výroba totiž žádá ohromné množství energie; například hliník – lehký kov, který dobře vede proud a jeho využití je pro mnoho elektrospotře-

bičů klíčové. A jak se k němu dopracovat? To se napřed musí vytěžit bauxit, jenž se následně zpracovává do výrobní podoby, což přijde na velké množství ropy, elektriny a energie... Měl by se pak po dosloužení spotřebiče prostě vyhodit? Přitom vyřazený elektrospotřebič je potenciálním zdrojem hliníku stejně jako ložisko bauxitu na začátku celého procesu. S jedním, ovšem zásadním rozdílem: získat hliník recyklací stojí pouhou jednu desetinu nákladů z těch na těžbu čerstvou – tedy primární. To už vůbec není řeč o tom, že neobnovitelné zdroje nejsou nekonečné. Lidí je stále víc a víc, jejich poptávka po výrobcích roste, jenomže... Planeta je jen jedna. Je to právě cirkulární – čili oběhová – ekonomika, kdo se stará o (nejen její) přežití do dalšího století. Jde o model výroby, při níž nevzniká odpad.

Například z elektrospotřebiče lze recyklovat až 80 procent materiálů. A navíc! „Elektroodpad obsahuje nebezpečné látky jako kadmium nebo rtuť, které škodí životnímu prostředí,“ vysvětluje Dana Duchečková z neziskové hospodařící společnosti Asekol, jež se sběru a recyklaci elektroodpadu věnuje.

Recyklace elektroodpadu

V roce 2005 přijala Česká republika směrnici EU, jež se věnovala zpětnému odběru elektrospotřebičů. V téže době byla uzákoněna povinnost dovozců a vývozců postarat se o vysloužilé elektrospotřebiče, začaly tak vznikat kolektivní systémy jako Asekol a další. Brzy ovšem bylo jasné, že nestačí mít sběrnou síť, nasmlouvané dopravce a odběratele, když se třídění nedou věnovat ti nejdůležitější: spotřebitelé!

Požadavek třídit směsný odpad a plasty byl už tak dost velký a rozsáhlý, natož aby lidé najednou věnovali pozornost i elektroodpadu. „Chceme-li průměrného občana ČR upozornit na něco důležitého, musí se ho to buď fyzicky dotýkat, nebo je mu nutno argumentovat penězi,“ říká Hana Ansorgová, ředitelka obecně prospěšné společnosti Recyklohraní. Jen malé procento Čechů slyší na problémy globálního významu. „S nadsázkou říkávám, že průměrný občan České republiky je ochoten slyšet, co se děje od Šumavy ke Sněžce. Co se však děje v Evropě, pro velké procento lidí už argumentem není. A že třeba v Atlantiku je obrovský ostrov z plastu, zajímá minimální procento lidí.“

Jak ten přístup změnit? Postupnou mravenčí prací. A na počátku – kde navzdory tomu, že jde o otázku starou tři-

náct let, se ČR stále nachází – masivně investovat do osvěty. Pokud se sám spotřebitel nerozhodne, že věc nepoletí do obyčejného kontejneru, ale osobně s ní zamíří na sběrné místo, nikdy to fungovat nebude. Proto se začalo intenzivně pracovat na zlepšení povědomí především ve školách. A to hrou.

Hraní s recyklací

Právě tím stylem vznikl projekt Recyklohraní, který realizuje program pro školy – od mateřských po střední – s názvem: Recyklohraní aneb Uklidme si svět. Základem je příprava materiálů pro učitele či školní koordinátory ekologické výchovy. Ty by dnes měla mít každá škola. Program ony pedagogy podporuje v tom, aby téma recyklace a předcházení vzniku odpadů zahrnovali do výuky, aby o nich nejen mluvili.

V praxi to vypadá tak, že zhruba čtyřikrát do roka připraví Recyklohraní úkol ve čtyřech kategoriích (pro mateřské školy, první a druhý stupeň základních škol a pro střední školy). „Úkol je de facto podnět pro učitele, který podle našeho názoru může zapojit do výuky,“ vysvětluje Hana Ansorgová. „Někdy je zaměřen na výtvarnou aktivitu, jindy se dá zapojit do matematiky, občas míří do občanské výchovy nebo fyziky. V té jsme třeba upozorňovali na velké množství sluneční energie a její využití. Děti pak testovaly, co vše sluneční energie zvládne – vyráběly ‚sluneční trouby‘ a zjistily, že jen díky slunci lze prakticky usmažit vajíčko,“ popisuje.

Úkoly bývají rozmanité. Někdy třeba ukročí stranou a upozorňují na nebezpečné látky v elektrospotřebičích a bateriích, na rizika černých skládek a podobně. „Úspěšný byl češtinářský úkol, kdy děti psaly fejetony, povídky a básničky na téma: ‚Jak to bylo u nás doma‘,“ naznačí Hana Ansorgová a dodává: „Děti vlastně očima elektrospotřebiče vyprávěly jeho příběh – od pořízení přes fungování až po náznak toho, co se s ním nakonec stalo.“ Do jednoho takového úkolu se zapojuje 400 až 500 škol napříč celou republikou, což není málo! Ovšem celkové výsledky Recyklohraní jsou za deset let existence ještě lepší.

„V září nám začal již jedenáctý ročník. Dosud se zapojilo přibližně tři tisíce šest set škol ze všech regionů, v současnosti je jich aktivních zhruba dva tisíce sedm set,“ uvádí jedna z aktérek.

ELEKTROŽROUT. Vítězný projekt posledního ročníku Ekoučitelé nabídli i dětem vyráběné krabice na elektroodpad.

Není to zdaleka jediné, co Recyklohraní dělá. Pro školy připravuje i ekoabecedu; scénáře k vyučovacími hodinám, aby učitelé měli na čem stavět, co s žáky sdílet a nemuseli mít náročnou přípravu na vyučování. Aby to pro děti nebyla pustá teorie, ale mohly si vyzkoušet vše v praxi, funguje i část sběrová. Partneri projektu do škol dodávají nádoby na použité baterie a elektro, do nichž je studenti odevzdávají k likvidaci či ekologické recyklaci. Daří se! Právě ve školách se sesbírá deset procent všech dosloužilých baterií z celého objemu v ČR. Přesto to není dost. „Abychom zpětný odběr podpořili, založili jsme projekt Koruna za kilo ve spolupráci s Národní radou osob se zdravotním postižením, kdy za každý kilogram starého elektrického vyhozeného do červeného kontejneru věnujeme jednu korunu na podporu rekvalifikace handicapovaných,“ doplňuje Dana Duchečková z Asekolu. „Za dobu naší spolupráce jsme NRZP ČR věnovali již více než tři miliony korun.“

Nejlepší ekoučitel/ka

Být ekoučitel? Není problém! Pro učitele Recyklohraní připravuje lektorské programy; to lektori přijíždějí do škol a pomáhají vysvětlit, proč elektrospotřebiče recyklovat. Cílem je, aby si děti odnesly poselství, že to vše má smysl...

Cesta není jednoduchá, dost často si i sami učitelé musejí uvědomit, že třídění a recyklace není „jen“ předcházení vzniku odpadů a že jednotlivec může sám udělat dost. Recyklohraní má své materiály zveřejněné na internetových stránkách po celý rok, takže pedagog pro ně může sáhnout a pracovat s nimi, kdykoli chce. Všechny aktivity spojuje fakt, že splní-li kantor s žáky daný úkol a ukáže jej na

webové stránce Recyklohraní, získá body. Každá škola bodíky sbírá, aby si je posléze mohla vyměnit za lákavou odměnu či spolufinancovat lektorské programy. Pozor, nejde o malá čísla! Školy si každoročně za body nakoupí odměny v hodnotě dvou milionů korun.

Recyklohraní proto potřebuje i silné partnery. Jedním z nich je zmíněný Asekol. „Osvěta v oblasti životního prostředí je důležitá, věříme, že povědomí o třídění a recyklaci by měl každý získávat jako součást všeobecného přehledu,“ vysvětluje manažerka Asekolu Dana Duchečková důvody firemní podpory. „I proto jsme rádi, že se projekt Recyklohraní rozrůstá o další školy, kde se děti zábavnou formou učí základy správného třídění starého elektrického.“

Aby Recyklohraní motivovalo školy, ale i jednotlivé učitele, připravilo další projekt s názvem Ekoučitel. „Vznikl jako poděkování aktivním učitelům ekologické výchovy. V nich je velký potenciál, jsou to srdcaři,“ usmívá se Hana Ansorgová. „Jsou kreativní, mají motivaci a chtějí envi-

ronmentální výchovu sdílet s žáky. Za to se je snažíme zviditelnit a jejich nápady nabídnout jako inspiraci dalším učitelům.“ Postačí, když v průběhu školního roku vytvoří ekologický projekt, o němž si myslí, že by mohl být zajímavý i pro ostatní. Ti nejlepší se v červnu sejdou na společenském dni, kde mají možnost se bavit a vyměnit si zkušenosti. A vítěz získá odměnu!

Poslední vítězky – z konce školního roku 2017/2018 – byly dvě, kvalitní pedagogky, mezi jejichž prací se porota nemohla rozhodnout, tak ocenila obě. Jednou byla i Tamara Hubková z Mateřské školy Lom. O Recyklohraní se dozvěděla od kolegyně, prostudovala webové stránky a nadchla se.

„Nejvíce mě zaujalo, že se díky tomu dá zábavnými a hravými způsoby dětem skvěle přiblížit environmentální výchova,“ říká. O její důležitosti má jasno: „Tato výchova je už v mateřské škole důležitá, už v tomto věku by děti měly mít povědomí o tom, jak se chovat k naší zemi a přírodě,“ tvrdí učitelka.

VÍTĚZKA. Ekoučitelka 2018 Tamara Hubková získala cenu za nápad v rámci environmentální výchovy, kterou žije.

Děti se k ní připojily s nadšením, bylo to pro ně nové a poučné. Tamara Hubková nezůstala jen u plnění zadaných úkolů. Prvenství v soutěži o Ekoučitele si vysloužila projektem Elektrožrout, jehož cílem bylo ukázat širší veřejnosti, jak nakládat s vysloužilým elektroodpadem, prohloubit znalost nejen dětí, ale i veřejnosti v oblasti recyklace, a získání nových zkušeností se zpětným odběrem, a tím i ochranou životního prostředí. S dětmi vyráběla plakáty, letáčky a Elektrožrouty, tedy krabičky určené pro sběr elektroodpadu. Potom společně všichni navštěvovali sběrná místa, kam kartonové Elektrožrouty a další materiály umísťovali. Po ukončení projektu nasbíraný drobný vysloužilý elektroodpad zvážili a dostali se na celkových 959 kg! Což si ocenění zasloužilo.

Běh na dlouhou trať

V současnosti je pro Recyklohraní důležitý ještě jeden aspekt; recyklace je důležitá, ale neméně podstatné je vzniku odpadů předcházet. Neplýtvat potravinami, neopomíjet plastové obaly, aby každý pochopil, co jednotlivé nákupní návyky může ovlivnit. Co třeba? Nosit na nákup stále

tutéž látkovou tašku je lepší než pokaždé kupovat u pokladny igelitovou: spotřebitel ušetří peníze a vytváří mnohem méně odpadu. Jako za našich babiček! Mimo chodem, roztržená plátěnka se dá klidně i zašít.

„Apelujeme i na péči o spotřebič a jeho využívání. Dětem ukazujeme, jak lépe pe-

A ještě něco navíc o e-waste...

- ▶ v Evropě se ročně vyprodukuje asi 6 milionů tun elektroodpadu, přičemž jeho objem roste tempem 3 až 5 % ročně
- ▶ elektroodpad pojmu nejčastěji speciální červené kontejnery, které v České republice využívá na 60 % obyvatel
- ▶ roku 2017 se do recyklačního systému v ČR dostalo více než 1000 tun drobných spotřebičů (hlavně kuchyňské přístroje)

čovat o vlastní mobil, aby se mu nezkracovala životnost. Popisujeme, že je dobré vědět, jak funguje akumulátor, aby vydržel co nejvíce cyklů,“ upozorňuje Hana Ansorgová, jak na spoření.

Ač má Recyklohraní za sebou hezké výsledky, je si jeho šéfka vědoma, že je před

ní ještě spousta práce. „Vnímám ji jako zasévání semínek, která jednou vzejdou,“ uvažuje i po deseti letech. Přesto jasná data má: v roce 2016 jako jeden z úkolů Recyklohraní zadalo dotazníkové šetření, jehož se zúčastnilo deset tisíc žáků. Dotazníky zjišťovaly postoje dětí k recyklaci obecně a problematice elektroodpadu. Shodou okolností v téže době probíhal obdobný výzkum u široké veřejnosti, tudíž bylo možné výsledky porovnat. Výsledek? Žáci základních škol jsou v environmentálním myšlení o třetinu dál než dospělá populace!

„To byla důležitá informace, že naše práce má smysl,“ říká k tomu Ansorgová. „Vychováváme novou generaci, pro níž bude recyklace přirozená. Maximálně bude překonávat vlastní lenost, zda třídit, nebo ne, ale už nebude uvažovat, zda to vůbec má smysl...“ V současnosti mají lidé možnost odevzdávat nepotřebné a nefunkční elektrozařízení či staré baterie na více než 17 tisících míst.

lancz@instinkt-online.cz